

1) *euro-* почали активно застосовувати з 80-х років ХХ ст., коли на міжнародному ринку з'явилася єдина європейська валюта „євро”, а Європейський Союз став більш впливовим у світі. Кількість новоутворень постійно зростає: *Eurobond, euromarket, eurocard*.

2) *e-* скорочення від „electronic”. Вперше з'явилося з появою і розвитком Інтернету в слові *e-mail*. Його значення тісно пов'язане з комп'ютерною технікою й технологією: *e-money, e-business, e-currency*.

3) *cyber-* „електронний”. Активно увійшов до загального вжитку з розвитком електронної революції, яка призвела до появи нових понять, які необхідно було назвати: *cyberbusiness, cyberrevolution*.

4) з новою силою і новим значенням почали застосовувати латинський префікс *tele-* („дистанційний”) – „те, що пов'язано з телекомунікацією”: *telebanking, telesales*.

Префікси, як і суфікси, можна розглядати з точки зору їх продуктивності або непродуктивності. У сфері банківської справи до першої категорії відносять: *dis-* із значенням, протилежним тому, яке має слово, до основи якого він додається. Активно використовується субстантивний та ад'єктивний префікс *in-*, що робить значення похідного терміна протилежним вихідному.

У банківських звітах виявлена тенденція до активного оперування дериватів з префіксами *pre-*, *back-*, та *trans-*. Словотворче значення *pre-* – це „дія, яка відбулася або відбувається раніше за основну”; *back-* – „щось, що знаходиться позаду, неголовне”; *trans-* – „перехресний”: *pretrade* (попередня торгівля), *investor* (інвестор); *intangible* (нематеріальний), *transaction* (транзакція), *backoffice* (бек офіс), *backlog* (запас, борг).

Втрачають свої позиції префікси *super-*, *macro-*, *mega-*, *maxi-*, *hyper-*, популярні у 80-90-ті роки ХХ ст., що пов'язувались із глобалізацією та розвитком світової економіки. Їх значення „занадто”, „дуже великий”, „багатий” стає менш актуальним. Найчастіше за допомогою префіксів утворюють субстантивні деривати; далі йдуть прикметникові та дієслівні.

Отже, в англійській термінології банківської справи немає спеціально створених для неї дериваційних засобів, а їх відбір відбувається на загальних принципах специфіки англійської мови в цілому.

Література

Бондарчук М. М. Структурно-семантичні параметри російської авіаційної терміносистеми (макрополе „рух літального апарата”): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 „Язика народів РФ” / М. М. Бондарчук. – К., 2000. – 32 с. *Городенська К. Г.* Деривація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська. – К.: Наук.думка, 1991. – 192 с. *Дзаганія І.* Собственно-стилистический аспект в изучении функциональной стороны языка [Електронний ресурс] / І. Дзаганія – Режим доступу: www.vspu.ru. *Задорожний М. І.* К основам системной типологии синонимов / М. І. Задорожний // Філологічні Науки. – 2002. – № 6. – С. 64-74. *Казак Е. А.* Экономическая лексика современного немецкого языка: становление и особенности функционирования / Е. А. Казак – М.: Дипломат. Акад. МИД России., 2004. – 166 с. *Кубрякова Е. С.* Типы языковых значений: Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1981. – 200 с. *Малиновская И. В.* Экономическая терминология в английском языке: процессы формирования и функционирования: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / И. В. Малиновская. – К., 1984. – 24 с. *Полюжин М. М.* Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: монографія / М. М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с. *Разинкина Н. М.* Стилистика английского научного текста / Н. М. Разинкина. – М.: URSS, 2005. – 216 с. *Annual Report of the Bank of New York on Form 10-K / The Bank of New York Company Inc.*, 2003. – 146 p.

ЧАПЛІНСЬКА Т.А.

(Запорізький національний університет)

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ПЕЙЗАЖ ЯК ФЕНОМЕН

У статті досліджується роль літературно-художнього пейзажу в структурі художніх творів, його функціональна значність, мовні закономірності його відтворення у тексті. Також розглядається узгодженість авторського та персонажного пейзажу.

Ключові слова: пейзаж, художній текст, пейзажний опис, лінгвістичний феномен.

Чаплинская Т.А. Литературно-художественный пейзаж как лингвистический феномен. В статье исследуется роль литературно-художественного пейзажа в структуре художественного произведения, его функциональная значимость, языковые закономерности его отображения в тексте. Также рассматривается согласованность авторского и персонажного пейзажа.

Ключевые слова: пейзаж, художественный текст, описание пейзажа, лингвистический феномен.

Chaplinskaya T.A. The article deals with the role of landscape descriptions in the structure of literary works, their functional significance, the language regularities of their representation in the text. The coordination between the author's and character's landscape is also paid attention to.

Key words: landscape, literary text, landscape description, linguistic phenomenon.

Вивчення законів побудови художнього тексту, до яких також можна віднести особливості відображення у ньому оточуючого світу у його художньому осмисленні, залишається одним із важливих питань сучасної лінгвістики тексту. У зв'язку з цим актуальним є розгляд такого явища, як літературно-художній пейзаж, роль якого в структурі художніх творів є значною. Зображення оточуючого світу, пейзажу є важливим композиційним елементом художнього твору, необхідною умовою його художньої та інформаційної цілісності та невід'ємною частиною його структурної організації. Як феномен художнього літературного твору пейзаж вивчається у різних галузях філології. При цьому одною із найважливіших проблем є питання, чи є пейзаж у літературі самостійним жанром (подібно до пейзажу у живописі або графіці), чи він є складовим елементом у творах різних прозаїчних або поетичних форм (роман, повість, оповідання, поема, ліричний вірш) [Пигарев 1972, с. 8].

Різні довідники та філологічні джерела надають різноманітні визначення літературно-художнього пейзажу, які, якщо розглядати їх у сукупності, дають досить адекватне уявлення про даний феномен. Деякі з них позначають, що пейзаж в літературі – це один із композиційних компонентів та різновид словесно-художньої деталізації, або, що пейзаж – це опис природи, зовнішнього світу, відкритого простору [Словарь литературоведческих терминов 1974, с. 265], також, що пейзаж – це зображення живої або зміненої людиною природи [Краткий словарь по эстетике 1963, с. 261]. Якщо відволіктись від окремоств, то в цілому можна виділити прийнятну спільність усіх наведених визначень в одному моменті: пейзаж – це “опис” або “зображення” природи в літературі, в мистецтві. Разом з тим важливо зробити акцент на такому факті: якщо поле, небо, море, ліс, річка та інші деталі ландшафту, які сприймаються нами у реальній дійсності поза межами мистецтва, є тільки елементами природи, переміщуючись до сфери мистецтва та художньої літератури, вони отримують статус пейзажу. Непомітно вони адаптують людський фактор, який є нерозривно пов'язаним із творчими видами діяльності людини і який стає їхньою головною складовою.

Той факт, що в художньому тексті існують фрагменти – пейзажні описи, є свідомством їхньої безумовної функціональної значності для інформативної структури цього тексту. Таким чином, питання можна сформулювати наступним образом: що спонукає автора вставляти в текст такі фрагменти, і як вони узгоджуються із загальною змістовною тональністю тексту, адже жоден професійний автор не дозволить присутності фрагментів, що суперечать думці, яку він розвиває; як при цьому пейзажні описи виявляють себе в межах усього тексту і яка їхня роль як складових елементів тексту, які створюють єдиний у своїх частинах структурний блок тексту, а саме реалізований на базі конкретного тексту пейзажний концепт.

Сприйняття тексту як одиниці мови (а не тільки мовлення), яке поступово сформувалося в лінгвістиці тексту, можна вважати одним із найбільших досягнень у цій галузі лінгвістичного знання. Суть його в тому, що побудова конкретних мовленнєвих творів – текстів – базується на певних принципах, які можна віднести не до галузі мовлення, а до системи мови. Той факт, що пейзажний опис став належністю художнього тексту, спонукає до розкриття саме мовних закономірностей його відтворення у тексті. При цьому має сенс звернути увагу на наступні моменти. Перш за все, важливо мати на увазі, від імені якої особи подається та чи інша картина природи – автора або персонажа. Якщо автор «доручає» персонажу реагувати на пейзаж, що оточує його, він водночас повинен усвідомлювати, що підкреслює особливу чутливість свого героя до картин природи. Пейзаж, таким чином, як певний змістовний блок тексту вступає у взаємодію із сукупною текстовою інформацією (яка, можливо, не завжди відображає авторську інтенцію у цьому відношенні) та корелює з базовою категорією текстової інформативності. Також має значення частотність пейзажних описів, чи то від особи автора, чи то від персонажа, яка створює особливий діалогічний ритм включення до тексту картин природи, що може виявитись дуже помітним для читача, який звик до авторського або, навпаки, персонажного голосу в описі пейзажу. Особливий характер пейзажного опису є притаманним “передорученому” мовленню, де можна спостерігати нечіткі межі між авторськими і персонажними пейзажами. Що стосується авторського мовлення, у цьому випадку пейзаж має виключно складну і ще не до кінця досліджену функціональну і структурну організацію, особливо в тому, що стосується діахронічних особливостей зображення пейзажу. Не досить вивченим є питання про узгодженість авторського та персонажного пейзажу, а також про складну ієрархію пейзажних описів в структурі тексту окремого твору. Літературно-художній пейзаж розглядається з урахуванням

його значності для побудови тексту, незважаючи на те, що значення пейзажного опису обумовлено перш за все потребами тексту, і автор надає те чи інше зображення пейзажу повністю підкорюючись законам побудови тексту, можливо, не зовсім усвідомлюючи це.

Якщо звернутися до праць, які присвячені пейзажним описам в структурі прозаїчного та поетичного текстів, можна відмітити, що всі вони надають загальний нарис проблеми, виділяючи лише деякі перспективні напрямки дослідження такого складного та багатогранного явища, як літературно-художній пейзаж.

У працях В.А.Кухаренко розгляд феномену природи є найближчим до текстового вивчення пейзажу. Однак треба зауважити, що методика її дослідження не зовсім відноситься до лінгвістики тексту, а скоріше знаходиться в руслі інтерпретації тексту, згідно положень якої надзвичайно доцільним є інтегрований розгляд будь-якого текстового явища [Кухаренко 1988, с. 6]. Отже, В.А. Кухаренко відмічає наступні характерні особливості пейзажу в тексті:

1. Пейзаж є статичним фоном подій, що відбуваються.
2. Пейзаж також відображає динамічні процеси в природі: буревії, землетруси та ін.
3. Пейзаж відрізняється один від одного за своїм суттєвим змістом, що неминуче призводить до відмінності в його функціях у художньому тексті.
4. Опосередковане призначення пейзажу має не стільки просторову, скільки антропоцентричну спрямованість, адже образ природи є не ціллю, а засобом поглибленого пояснення образу персонажа та його стану.
5. Пейзаж є двоспрямованим – він або виражає гармонію персонажа з природою, або антагонізм.
6. Автор художнього твору використовує сталі асоціації і іноді контрастні описи, що може особливо вплинути на читача.
7. Пейзаж завжди інтенсифікує емоційний стан персонажа.
8. Динамічний пейзаж сигналізує про зміну сюжету і виступає як перемикач дії.
9. Пейзаж виконує семіотичну функцію. Вона пов'язана з тим, що різні люди відчувають одне і те ж при сприйнятті однакових картин природи. Повторення конкретного сприйняття закріплює переживання людей. До речі, діапазон семіотичних функцій пейзажу ще не встановлено.
10. Пейзажу притаманна суб'єктивна модальність, при цьому основна роль відводиться або персоні, яка оцінює, або автору, або персонажу, який спостерігає [Кухаренко 1988, с. 138-140].

Розглядаючи літературно-художній пейзаж як лінгвістичний феномен, як текстове, когнітивне, лінгвокультурологічне явище, вчасно згадати про традиційне лексико-семантичне дослідження даного феномену, як, наприклад, дослідження пейзажної лексики. Згідно даного дослідження пейзажна лексика відіграє значну роль у розкритті основної ідеї твору; функція номінації елементів природи відходить на другий план, ознаки і якості предмета стають важливішими за сам предмет; функція слів в художньому тексті більш широка, ніж номінація предметів і явищ навколишнього середовища, в результаті мовне і мовленнєве вживання слова значно відрізняються.

Дослідження літературно-художнього пейзажу у творах різних письменників показує, що найбільше єднання людини і природи проявляється при будівництві тексту у автора, який насправді любить живу природу, яка допомагає йому зрозуміти таємниці світу, єдність та взаємозв'язок усього живого на землі.

У світлі текстових функцій пейзажу цікавим є розгляд специфіки пейзажного феномена у залежності від жанрової природи тексту: так, наприклад, у пригодницькому романі пейзаж допомагає посилювати відчуття небезпеки та ризику, продукуючи таким чином відповідний тематичний блок текстової інформації; у гумористичному романі пейзаж посилює комізм подій, що відбуваються; у драмі пейзаж відповідно посилює драматизм, у сентиментальній оповіді навіює меланхолію, а у чорному "готичному" романі жахів пейзаж викликає страх [Галанов 1974, с. 193].

Колористичний аспект пейзажного концепту як самостійний компонент його структури також заслуговує на пильну увагу. Кольорова гамма різної насиченості або ж, навпаки, відмова від кольору та зображення природи у чорно-білому форматі мають значення для текстової семантики. Протягом століть поети та письменники шукали і знаходили такі художні засоби, які б допомогли відтворити синтез, зв'язок, таємничу відповідність кольорів, звуків, запахів природи, виразити такі відчуття, такі невловимі відтінки настрою, яких до цього ще не було. Отже колористичний аспект пейзажу є самостійним компонентом в його структурі, обумовленим розвинутою сенсорікою пейзажного концепту.

Особистісний аспект пейзажного концепту, присутній у його текстовій реалізації навіть в умовах сильного впливу ідеалів того чи іншого літературного напрямку, можна розглядати як

самостійний феномен, з власними рисами еволюції, які безпосередньо зв'язані з розвитком почуття природи у людини. Також треба звернути увагу і на такий важливий момент особистісного фактора, як індивідуальне сприйняття пейзажу реципієнтом в залежності від його стану, настрою, віку. Людина похилого віку сприймає пейзаж зовсім по-іншому, ніж молода людина або дитина, яка уявляє все навкруги казково прекрасним. Крім того, той самий пейзаж під впливом мінливих соціальних відносин і смаків може викликати нудьгу, здатися відразним або вселити справжнє захоплення. Літературно-художній пейзаж можна вважати лінгвістичним феноменом саме тому, що він отримав сему художнього осмислення людиною навколишнього світу.

Отже, літературно-художній пейзаж – це продукт суб'єктивної художньої творчості, який пронизаний своєрідністю індивідуального, філософського, естетичного сприйняття. Пейзаж починається тільки з того моменту, коли через природу виражається стан душі людини, коли “зовнішнє” та “внутрішнє” стає нерозривним.

Література

Галанов Б.Е. Живопись словом: Портрет. Пейзаж. Вещь / Б.Е. Галанов. – М.: Сов. писатель, 1974. – 344 с. Краткий словарь по эстетике / Под ред. М.Ф. Овсянникова. – М.: Просвещение, 1983. – 223 с. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с. Пигарев К.В. Русская литература и изобразительное искусство / К.В. Пигарев. – М.: Наука, 1972. – 122 с. Тимофеев Л.И., Тураев С.В. Словарь литературоведческих терминов / Л.И. Тимофеев, С.В. Тураев. – М.: Просвещение, 1974. – 510 с.

ЧИРВОНИЙ О.С.

(Запорізький національний університет)

МЕТАФОРИЧНІ НОВОУТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ЛЕКСИКОНУ

У статті мова йде про метафору як один з провідних механізмів семантичної деривації в англomовному комп'ютерному лексиконі. Досліджуються сфери-джерела “їжа”, “військове діло”, “релігія”, “медицина” та інші, з яких до комп'ютерного лексикону надійшли численні лексичні одиниці.

Ключові слова: метафора, семантична деривація, комп'ютерний лексикон, сфера джерело, сфера мішень.

Чирвоный А.С. Метафорические новообразования англоязычного компьютерного лексикона. В статье речь идет о метафоре, как одном из основных механизмов семантической деривации в англоязычном компьютерном лексиконе. Исследуются и анализируются такие “сферы источники”, как “еда”, “военное дело”, “религия”, “медицина” и другие, из которых в компьютерный лексикон перешло значительное количество лексических единиц.

Ключевые слова: метафора, семантическая деривация, компьютерный лексикон, сфера-источник, сфера-мишень.

Chirvony A.S. Metaphoric innovations in the English computer lexis. The article deals with the metaphor as one of the leading mechanisms of semantic derivation in the English computer lexis. The following source domains are being studied: “food”, “military profession”, “religion”, “health care” and others. These source domains have contributed a significant amount of new words and expressions to the computer lexis.

Key words: metaphor, semantic derivation, computer lexis, source domain, target domain.

Одним з найбільш продуктивних механізмів формування нових лексико-семантичних варіантів слів вважають метафору. Дослідники зазначають, що метафора виникає не тому, що вона потрібна, а тому, що без неї неможливо обійтися, вона властива людському мисленню і мові як такий” [Гак 1988, с. 11]. Вважається, що продуктивність метафоричного типу словотвору обумовлено людською “природою мислення” – здатністю узагальнювати в слові різні явища, систематизувати в мові об'єкти позамовної діяльності [Черникова 2001, с. 82].

Як відзначають вчені, “усі ми “говоримо метафорами” і навіть “живемо” ними, сприймаючи світ крізь призму метафоричних моделей і відповідно діючи в ньому” [Кобозева 2001, с. 132], що пов'язане з тим, що метафора діє “в просторі і в часі, у структурі мови і функціонуванні. Вона притаманна всім мовам в усі епохи, охоплює різні аспекти мови і виявляється у всіх його функціональних різновидах” [Телія 1988, с. 11]. Саме завдяки метафоричному переносу з'являються численні лексико-семантичні варіанти, які поповнюють комп'ютерний лексикон.

Новизна даної роботи полягає в застосуванні сучасних дослідницьких методик та теорій при аналізі процесів створення метафоричних інновацій у сфері інформаційних технологій початку ХХІ століття, а також при вивченні причин і результатів таких процесів. Метою роботи є аналіз нових метафоричних одиниць англomовного комп'ютерного лексикону, дослідити основні механізми їх